

МАТЕРІАЛИ
ДРУКУЮТЬСЯ
УКРАЇНСЬКОЮ,
АНГЛІЙСЬКОЮ
ТА ПОЛЬСЬКОЮ
МОВАМИ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ ЛЬВІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ. ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ

№1 (3), 2024

заснований у 2023 році

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор –

КОВАЛЬ Мирослав, доктор пед. наук, професор;

Заступники головного редактора:

ЛИТВИН Андрій, доктор пед. наук, професор;

СІРКО Роксолана, доктор психол. наук, професор;

Відповідальний секретар –

ВДОВИЧ Світлана, кандидат пед. наук, старший науковий співробітник.

01 Освіта (011 Науки про освіту):

РУДЕНКО Лариса, доктор пед. наук, професор; **МАЧИНСЬКА Наталя**, доктор пед. наук, професор; **ЛЯЛЮК Галина**, доктор пед. наук, кандидат психол. наук, доцент; **ЦЮПРИК Андрій**, доктор пед. наук, доцент; **ВДОВИЧ Світлана**, кандидат пед. наук, старший науковий співробітник; **ГАЛЯН Олена**, доктор пед. наук, кандидат психол. наук, професор;

01 Освіта (015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)):

КОВАЛЬ Мирослав, доктор пед. наук, професор; **КОЗЯР Михайло**, доктор пед. наук, професор; **ЛИТВИН Андрій**, доктор пед. наук, професор; **РУДЕНКО Лариса**, доктор пед. наук, професор; **МАЧИНСЬКА Наталя**, доктор пед. наук, професор; **ЦЮПРИК Андрій**, доктор пед. наук, доцент; **ВДОВИЧ Світлана**, кандидат пед. наук, старший науковий співробітник; **ЗЕЛЬМАН Леся**, кандидат пед. наук, доцент; **КОВАЛЬ Ігор**, кандидат пед. наук; **ШАРЛОВИЧ Зоя**, кандидат пед. наук (Республіка Польща).

01 Освіта (017 Фізична культура і спорт):

СТЕПАНЧЕНКО Наталя, доктор пед. наук, професор; **МАТВІЙЧУК Тетяна**, кандидат пед. наук, доцент; **СОЛОВЙОВ Валерій**, кандидат пед. наук, доцент.

05 Соціальні та поведінкові науки (053 Психологія):

СІРКО Роксолана, доктор психол. наук, професор; **КАРПЕНКО Євген**, доктор пед. наук, професор; **КІСІЛЬ Зоряна**, доктор юрид. наук, професор; **ЛЯЛЮК Галина**, доктор пед. наук, кандидат психол. наук, професор; **ВАВРИНІВ Олена**, кандидат психол. наук, доцент; **ВІНТЮК Юрій**, кандидат психол. наук, доцент; **ГАЛЯН Олена**, доктор пед. наук, кандидат психол. наук, професор; **ПАРТИКО Неоніла**, кандидат психол. наук, доцент; **СЛОБОДЯНИК Володимир**, кандидат психол. наук, доцент; **СТЕЛЬМАХ Оксана**, кандидат психол. наук, доцент; **ЯРЕМКО Роман**, кандидат психол. наук, доцент.

Видавничий дім
«Гельветика»
2024

DOI <https://doi.org/10.32782/3041-1297/2024-1-6>

Ю. В. Вінтюк

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Львів, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6263-4744> – Ю. В. Вінтюк

yurvin@ukr.net

ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ НА КРИЗОВИХ ЛІНІЯХ» МАГІСТРАМ-ПСИХОЛОГАМ

У статті розглянуті питання стосовно підготовки до викладання навчального курсу «Психологічне консультування на кризових лініях» магістрам-психологам. Наведений виклад стосується підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Психологія», освітнього рівня «магістр», у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності, які на другому році навчання за програмою магістратури вивчають даний навчальний курс як нормативну дисципліну. Проведений огляд публікацій за темою дослідження дозволив виявити, що у знайдених публікаціях є деяка інформація на обрану тему, а також чимало іншого матеріалу, потрібного для забезпечення даного навчального курсу; однак окремі теми висвітлено не досить повно, що зумовлює необхідність проведення додаткового пошуку та подальшої дослідницької роботи. У процесі виконаної роботи з'ясовано особливості, що зумовлюють труднощі в забезпеченні даного навчального курсу, відповідно до наявних вимог. Освоєння виявленого матеріалу та досвід роботи із забезпечення даного предмета свідчать, що його наповнення на належному рівні за наявних реалій має враховувати низку специфічних особливостей. Необхідний підхід до укладання даного навчального курсу було розроблено під час опрацювання навчальної програми з дисципліни «Психологічне консультування на кризових лініях». Це зумовило особливості відбору потрібного матеріалу та подальшого процесу ознайомлення слухачів курсу із проблематикою та тематикою дисципліни. Відповідно до відібраного для забезпечення курсу матеріалу, а також запропонованого підходу до його викладання, постало завдання мінімізації й оптимізації необхідного для вивчення навчального матеріалу. Згідно із цим увесь відібраний матеріал було розміщено у визначеній логічній послідовності, за його важливістю та затребуваністю знань у практичній діяльності фахових психологів-консультантів. Щодо впровадження раціонального підходу до викладання даного навчального курсу на необхідному рівні, украй важливо максимально враховувати наявні особливості. Розглянуті труднощі із забезпечення даного курсу відповідно до наявних вимог, а також наявні можливості щодо їх подолання. Зроблені висновки з виконаної роботи, намічені подальші перспективні дослідження в даному напрямі.

Ключові слова: підготовка фахових психологів, кризові ситуації, дистанційне психологічне консультування, формування професійної компетентності.

Yu. V. Vintiuk

Lviv State University of Life Safety, L'viv, Ukraine

TEACHING OF THE COURSE “PSYCHOLOGICAL COUNSELING ON CRISIS LINES” TO MASTERS OF PSYCHOLOGY

The article examines the questions that arose during the preparation for teaching the educational course “Psychological counseling on crisis lines” to master psychologists. The above presentation concerns the preparation of higher education applicants majoring in “Psychology”, educational level “master”, at the Lviv State University of Life Safety, who are studying this course as a normative discipline in the second year of study under the master’s program. The review of publications on the topic of the study revealed that the publications found contain certain information on the chosen topic, as well as a lot of other material

needed to provide this educational course; however, individual topics are covered insufficiently, which necessitates additional research and further research. In the course of the performed work, the peculiarities that cause difficulties in providing this educational course, in accordance with the existing requirements, were clarified. The study of the discovered material and the experience of working on the provision of this subject indicate that its filling at the appropriate level under the existing realities should take into account a number of specific features. The necessary approach to the preparation of this training course was developed during the development of the training program for the discipline "Psychological counseling on crisis lines". This determined both the peculiarities of the selection of the necessary material and the subsequent process of familiarizing the students of the course with the problems and topics of the discipline. In accordance with the material selected to provide the course, as well as the proposed approach to its teaching, the task of minimizing and optimizing the educational material necessary for studying has arisen. According to this, all the selected material was placed in a certain logical sequence, according to its importance and demand for certain knowledge in the practical activities of professional psychologists-consultants. Regarding the implementation of a rational approach to the teaching of this educational course at the required level, it is extremely important to take into account the existing features as much as possible. Considered difficulties that arose when providing this course in accordance with existing requirements; as well as available opportunities to overcome them. Conclusions are drawn from the work performed and further promising research in this direction is planned.

Key words: training of professional psychologists, crisis situations, remote psychological counseling, formation of professional competence.

Постановка проблеми. Вирішення завдань підготовки фахівців у закладах вищої освіти в Україні нині ставить особливі вимоги не лише до вибору навчальних дисциплін, але й до їх забезпечення. Реалії сьогодення потребують упровадження навчальних предметів, які задовільняють потреби повсякденної практики, що стосується також підготовки фахових психологів, на всіх освітніх рівнях. У статті йдеться про підготовку фахівців спеціальності «Психологія», за освітньо-професійною програмою «Реабілітаційна психологія», у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності. Вони на другому році навчання на рівні магістратури опановують навчальний курс «Психологічне консультування на кризових лініях» як нормативну дисципліну; оскільки дистанційне консультування, зокрема у кризових ситуаціях, належить до важливих напрямів роботи психологічних служб і практичних психологів. Необхідність належного забезпечення даного курсу необхідними навчальними матеріалами, виходячи з вимог надання магістрантам вищої освіти на сучасному рівні, зумовлює актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд наявної літератури за темою дослідження дозволив з'ясувати, що сучасних українськомовних навчальних посібників і підручників із даного предмета, як і інших необхідних матеріалів, наявно вкрай мало [1–17].

Щодо особливостей дистанційного консультування, варто відзначити публікації Ю. Акименка [1], О. Василюшин [4; 5], О. Виноградової [6], Т. Вілюжаниної [7], Ю. Іваненко [10], В. Мицько [12], Н. Назаренка [13], Г. Скіпальської [15],

І. Ясточкіна [17], а також групи авторів [9], у яких виявлено чимало важливої інформації з даного питання.

Щодо специфіки здійснення кризового консультування, можна назвати праці І. Булах [2], І. Білах [3], Є. Денисенко [8], І. Черезової [16], як і праці груп авторів [11; 14] та деякі інші.

Здійснений огляд публікацій за темою дослідження дозволив установити, що в наявних джерелах є деяка корисна інформація на обрану тему, а також інші важливі матеріали, потрібні для забезпечення названого навчального курсу; однак переважно потрібні теми висвітлені дуже коротко або поверхово, що потребує проведення подальшої самостійної дослідницької роботи. Окрім цього, процес роботи зі знайденим матеріалом і досвід проведення занять свідчать, що його викладання на належному рівні за наявних умов потребує розроблення та впровадження відповідного раціонального підходу. Даний підхід повинен враховувати особливості, які детермінують викладання курсу «Психологічне консультування на кризових лініях» магістрам-психологам за наявних реалій.

Мета статті – розглянути питання, що виникають під час підготовки до викладання навчального курсу «Психологічне консультування на кризових лініях» магістрам-психологам; виявити труднощі, цим зумовлені, а також можливості їх подолання.

Завдання статті:

– здійснити пошук публікацій за обраною темою для виявлення матеріалу, необхідного для викладання даного курсу;

– з'ясувати особливості, які зумовлюють опанування курсу «Психологічне консультування на

кризових лініях» магістрантами-психологами, урахувати їх у викладанні даного курсу;

– розглянути наявні можливості для викладання навчального курсу «Психологічне консультування на кризових лініях»;

– виявити труднощі, які виникають у підготовці та викладанні даного навчального курсу, та здійснити пошук можливостей їх подолання;

– зробити висновки з виконаної роботи та намітити подальші перспективні дослідження в даному напрямі.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Рациональний підхід до забезпечення даної дисципліни було розроблено у процесі опрацювання вимог навчальної програми з курсу «Психологічне консультування на кризових лініях», що зумовило особливості як забезпечення необхідного матеріалу, так і планування процесу залучення магістрів до його тематики та проблематики. Вирішення даного завдання детермінується особливостями запитів на діяльність практичних психологів у нашій країні нині, які зумовлені наявними реаліями воєнного стану у країні. Відповідно до цього було здійснено мінімізацію й оптимізацію необхідного для освоєння даної дисципліни навчального матеріалу. Згідно із цим увесь наявний матеріал був розміщений у відповідній логічній послідовності, за його актуальністю та затребуваністю згідно з вимогами майбутньої професійної діяльності практичних психологів і можливості надавати послуги із застосуванням дистанційного консультування.

Стосовно розроблення доречного раціонального підходу до забезпечення даного навчального курсу на належному рівні за наявних умов, відповідно до чинних вимог, необхідно враховувати такі особливості, що детермінують процес його освоєння магістрами-психологами:

1. Передусім варто враховувати те, що для його успішного опанування слухачі повинні мати знання з низки дисциплін, на яких базується подальше освоєння даного навчального курсу, передусім: «Вступ до спеціальності», «Психологія конфліктів», «Психологія сім'ї», «Психологія спілкування», «Основи психологічного консультування», «Кризова психологія». Проте в магістратурі за спеціальністю «Психологія» навчаються також ті слухачі, які не мають відповідної професійної підготовки на рівні бакалаврату, а тому не вивчали вказаних дисциплін. Додатково було б доцільно опанувати й інші дисципліни, які нині не наявні в навчальних програмах підготовки психологів, як-от: «Встановлення психологічного контакту», «Інформаційні технології у психології». Отже, з названої причини далеко не всі слухачі

мали необхідну попередню фахову підготовку, потрібну для успішного опанування даного курсу. Через це починати виклад матеріалу доводиться з украй важливих базових знань, тільки після цього переходити до розгляду основного матеріалу, що стосується власне специфіки дистанційного кризового консультування.

2. Не всі слухачі даного курсу проходили необхідну психологічну практику з дисциплін, передбачених освітньою програмою бакалаврату спеціальності «Психологія». Через це в таких слухачів наявне лише віддалене уявлення про завдання, засоби та можливості здійснення психологічного консультування, зокрема у кризових ситуаціях. Окрім цього, організувати демонстрацію цього процесу під час аудиторних занять із даного предмета також неможливо. Заклад має власну психологічну службу, однак вона не залучена безпосередньо до вирішення навчальних завдань підготовки майбутніх психологів.

3. Більшість матеріалу, необхідного для належного освоєння даного навчального курсу, який не вивчався раніше, жодним чином не можна помістити в наявний курс із даного предмета. Отже, увесь необхідний для опанування попередній матеріал необхідно структурувати: частково рекомендувати для повторення або для самостійного вивчення, а решту винести для опрацювання під час практичних занять. Інші важливі попередні знання можна лише побіжно згадувати під час викладання передбаченого навчальною програмою теоретичного матеріалу на лекціях. Таким чином було передбачено ліквідувати прогалини у знаннях і вкласти необхідні відомості в цілісну систему психологічних знань.

4. Важливо врахувати специфіку матеріалу, що підлягає вивченню: з одного боку, для вивчення даного курсу важливо мати попередні знання з перелічених вище предметів, проте система знань із психологічного консультування на кризових лініях не зводиться до суми знань із цих дисциплін. Відповідно, саме висвітленню специфічних особливостей курсу потрібно приділити головну увагу під час його забезпечення та викладання. Тому такий матеріал також має бути виділений з усієї необхідної для висвітлення інформації та становити її основу, а жодним чином не загубитися в ній.

Урахування наведених особливостей становить непросте завдання, від успішності вирішення якого залежать як ефективність викладання даного курсу, так і результативність його опанування слухачами. Саме з огляду на необхідність вирішення цього завдання було здійснене забезпе-

чення, сплановане подальше викладання даного навчального курсу.

Не бракує й інших труднощів, які також необхідно враховувати та долати. Передусім у сучасній науковій літературі немає єдиного підходу до розуміння поняття «криза». Тому розпочинати виклад потрібно саме зі з'ясування цього питання, для чого доцільно влаштувати дискусію зі слухачами, із залученням відповідних додаткових джерел. Тільки після вироблення й обґрунтування належним чином необхідного робочого визначення можна продовжувати роботу з освоєння матеріалу курсу.

Інші визначення понять, що використовуються під час опанування даного навчального курсу, визначені чинним законодавством. Зокрема таке: *Дистанційним називається заочне консультування, здійснюване суб'єктом, що надає соціальну послугу за запитами отримувачів за допомогою технічних засобів (телефонне, онлайн-консультування), яке за потреби забезпечує анонімність отримувача соціальної послуги* (Міністерство соціальної політики України, наказ «Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги консультування» від 2 липня 2015 р. № 678). До вказаного можна додати, що дистанційною називається комунікація, де її учасники розділені простором і часом; вона може відбуватися за допомогою листування, телефона, відеозв'язку тощо.

Формування мотивації слухачів до вивчення даного навчального курсу доречно розпочати зі з'ясування питання про те, які можливості наявні для забезпечення повсякденної професійної діяльності фахових психологів, які нові сфери для її виконання відкривають для них знання, які пропонуються під час вивчення даної навчальної дисципліни. Для цього варто нагадати про стан справ у сфері забезпечення населення доступом до психологічних послуг, який виглядає так, що нині не лише неможливо обійтися без надання дистанційних психологічних послуг, але й наявності дії чинників, що зумовлюють їх постійне розширення. Серед них такі:

Далеко не всі жителі, які потребують психологічної допомоги, проживають у зоні обслуговування практичних психологів, оскільки перебувають у віддалених невеликих населених пунктах, де немає психологічних служб.

Навіть ті з потенційних клієнтів, що проживають у містах, де є психологічні служби, що діють, далеко не завжди мають можливість їх відвідувати, тому періодично звертаються за консультаціями за допомогою сучасних технічних засобів.

Наявні й інші клієнти, які також віддають перевагу дистанційному спілкуванню, причому вони роблять це з міркувань забезпечення їхньої анонімності.

Очний контакт професійних психологів зі своїми клієнтами суттєво обмежений за умов поширення різних захворювань, що набувають ознак епідемій, як-от недавня пандемія коронавірусу.

Значно ускладнений контакт надавачів психологічних послуг в умовах наявного воєнного стану у країні, як із тими, хто перебуває в зоні бойових дій, так і з біженцями, тобто внутрішньо переміщеними особами.

Окрім зазначених, можливі й інші випадки, коли клієнти не мають змоги або й бажання безпосередньо звернутися до надавачів необхідних психологічних послуг. Постає питання: як можна виправити ситуацію, що склалася? Як практичному психологу не потрапити в зону перебування поза зоною досяжності потенційних клієнтів? Чим і як можуть допомогти у вирішенні проблеми психологи за дистанційного контакту? Яка специфіка дистанційного консультування у кризових ситуаціях? Після обговорення таких питань із магістрантами з'являється простір для освоєння сфери дистанційної роботи психологів-консультантів, після окреслення й актуалізації проблеми можна розпочинати виклад передбаченого програмою навчального матеріалу.

Увесь матеріал, відібраний для забезпечення даного навчального курсу, поміщено в послідовності, яка відповідає вимогам до його освоєння, що знайшло відображення у використаному підході, який урахує виявлені та викладені вище особливості. Відповідно до цього з відібраного матеріалу сформовано нижчезазначені інформаційні блоки.

Змістовий модуль 1. Теоретичні підходи до психологічної допомоги на кризових лініях.

Тема 1.1. Загальна характеристика особливостей дистанційної психологічної допомоги.

Дистанційна допомога у психологічному супроводі особистості. Методологічні основи дистанційної психологічної допомоги. Становлення дистанційної психологічної допомоги як соціального інституту та професії. Сучасний стан розвитку дистанційної психологічної допомоги у світі. Мета надання дистанційної психологічної допомоги суб'єкту.

Тема 1.2. Особливості дистанційного консультативного контакту. Загальна характеристика особливостей дистанційного консультативного контакту. Психологічне консультування та його види. Основні параметри консультативного кон-

такту: емоційність; інтенсивність; динамічність; конфіденційність; надання підтримки; сумлінність.

Тема 1.3. Загальні та спеціальні вимоги до психолога-консультанта на дистанційній лінії довіри. Базові етичні норми та вимоги до особистості психолога на лінії довіри. Якості особистості психолога-консультанта на лінії довіри. Спеціальні вимоги до якостей психолога-консультанта. Основні принципи, цілі та завдання психокорекційної роботи. Складники професійної готовності до корекційної діяльності.

Тема 1.4. Етичні основи надання дистанційної психологічної допомоги особистості. Базові етичні засади психологічного консультування на лінії довіри. Загальна характеристика моделей дистанційного соціально-психологічного консультування. Етика організації, етика консультанта й етика клієнта в дистанційному консультуванні. Відповідальність суб'єктів дистанційного консультування процесу. Етика консультування й особистісні моральні принципи. Особисті етичні принципи клієнта та їх вплив на консультування процес.

Змістовий модуль 2. Методичні особливості взаємодії психолога із клієнтом на кризових лініях.

Тема 2.1. Особливості дистанційного консультування клієнтів із вадами саморегуляції. Особливості формування запиту на психологічну допомогу. Характеристики чітко сформульованого запиту. Істинна та прихована складові частини психологічного запиту. Специфіка визначення локусу звернення, аналізу самодіагнозу та формулювання запиту клієнта. Класифікація запитів на психологічну допомогу стосовно ставлення клієнтів до ситуації. Особливості надання психологічної допомоги клієнтам з істеричною акцентуацією, з асоціальною поведінкою. Особливості надання психологічної допомоги клієнтам із сексуальними проблемами тощо.

Тема 2.2. Особливості дистанційного консультування клієнтів із неадекватною поведінкою. Особливості надання психологічної допомоги недружелюбно налаштованим або агресивним клієнтам. Особливості консультування немотивованих чи не досить мотивованих клієнтів. Особливості надання психологічної допомоги клієнтам із нереалістичними запитам.

Тема 2.3. Особливості дистанційного консультування клієнтів у кризових станах. Специфіка надання психологічної допомоги клієнтам із психосоматичними розладами. Робота із клієнтами, які перебувають у стані депресії. Особливості надання психологічної допомоги клієнтам, які переживають втрату, страхи та фобії. Модель

переживання втрати та її стадії, урахування їх у роботі.

Тема 2.4. Методичні особливості взаємодії психолога із клієнтом на дистанційній лінії. Модель, процедури та техніки в дистанційному консультативному процесі. Універсальні та специфічні техніки дистанційного консультативного процесу. Особливості дистанційного консультування клієнтів в умовах воєнного стану. Специфіка дистанційного консультування внутрішньо переміщених осіб тощо.

Згідно з використаним підходом, перший блок тем курсу містить послідовний виклад інформації про базові теоретичні засади дистанційного консультування: його сутність і призначення, відомі підходи та моделі. Розглянуті основоположні принципи, яких необхідно дотримуватися у процесі дистанційного консультування, вимоги до особистості та кваліфікації консультанта, особливості його взаємодії із клієнтами тощо. Під час розкриття тем щоразу відзначається психологічне наповнення їхнього змісту, що дозволяє використовувати вивчений слухачами раніше матеріал із різних навчальних дисциплін. Далі виклад поступово переміщується на особливості саме дистанційного консультування, зводиться до висвітлення його специфічних особливостей.

Другий блок тем курсу містить інформацію про практичні можливості та способи застосування викладених теоретичних відомостей: відомі практичні підходи до проведення процесу дистанційного консультування у кризових ситуаціях, використовувані діагностичні методики тощо. Послідовно розглянуті особливості роботи залежно від наявних дисфункцій, способів і методів роботи з їх подолання та корекції тощо. Усю необхідну для практичного освоєння інформацію передбачено опрацьовувати також під час практичних занять, наповнення та проведення яких також має особливості, які розглянуті далі.

Згідно з наявною навчальною програмою, практичні з даного предмета проводилися у вигляді семінарських занять. Для успішного вирішення цього завдання слухачам були надані необхідні методичні рекомендації, розміщені у «Віртуальному університеті» закладу, у вигляді Електронного навчально-методичного комплексу. Вони містять необхідні навчальні матеріали, зокрема й перелік питань для розгляду на семінарських заняттях, за кожною з тем курсу, список рекомендованої літератури тощо. За необхідності використовувалися також інші форми роботи: дискусія, бесіда, обговорення – які стосувалися детальнішого розгляду окремих важливих питань або тих, що найбільше зацікавили. Однак най-

більший інтерес у слухачів викликали розповіді викладача про його досвід із дистанційного консультування, зокрема, приклади тощо.

Щодо особливостей освоєння теоретичного матеріалу курсу, варто відзначити, що лекції в їхньому традиційному вигляді не проводилися. Натомість вивчення лекційного матеріалу відбувалося так, як це практикується в навчальних закладах за кордоном. Відповідно до цього слухачі курсу повинні ще до заняття ознайомитися з матеріалом кожної теми, а також рекомендованою літературою. Тому під час занять відбувається не його викладання, а обговорення, доповнення, оцінювання, уточнення, узагальнення тощо. Тобто до особливостей проведення навчальних занять можна віднести реалізацію інтерактивної взаємодії учасників навчально-виховного процесу. Завдяки невеликій кількості присутніх на лекції практично реалізується індивідуалізація процесу навчання, створюються умови, за яких викладач має змогу приділити досить уваги кожному, орієнтуватися на кожну конкретну творчу індивідуальність. За такого підходу до здійснення навчального процесу магістранти не тільки краще засвоюють матеріал, але й змушені задіювати мислення, самостійно шукати шляхи вирішення наявних проблем тощо. Через це вони активніше розвивають необхідні їм уміння та формують якості, важливі в їхній подальшій професійній діяльності.

Варто вказати також на особливості проведення практичних занять, оскільки в навчальних аудиторіях неможливо створювати чи навіть моделювати різні проблемні ситуації, які потребують фахового втручання, що необхідно для набуття навичок вирішення завдань дистанційного кризового консультування. Для подолання таких труднощів було запропоновано перегляд спеціально відібраних відеофрагментів, а також художніх кінофільмів, які можна використовувати як навчальні. Для цього було спеціально відібрано фільми, у яких досить правдиво відтворено особливості дистанційної взаємодії, консультування зокрема, або ж зображено різні психологічні проблеми, з якими доводиться працювати фахівцям, як-от: «Випадковий чоловік», «Телефонна будка», «Покора» тощо, проте найчастіше використовувалися відеофрагменти з різних фільмів. Необхідність такого рішення була зумовлена тим, що магістри, які вивчають курс «Психологічне консультування на кризових лініях», не мають іншої можливості на практиці ознайомитися зі специфікою й особливостями даного виду діяльності.

До специфіки проведення занять як із цього, так і з інших навчальних курсів можна віднести

повсюдне використання мультимедійної техніки. Не тільки виклад усіх тем під час лекційних занять супроводжувався представленням важливої візуальної інформації, у вигляді презентацій до них, які демонструвалися на екрані в лекційній аудиторії. Вони містили необхідний для детального розгляду матеріал, який супроводжував виклад практично всіх питань: малюнки, таблиці, схеми, фотографії, відеофрагменти тощо; які розглядалися під час роботи над навчальним матеріалом. Здійснене таким чином забезпечення наочності під час вивчення необхідного матеріалу допомагало в його засвоєнні слухачами курсу. За потреби мультимедійна техніка використовувалася також під час практичних занять, передусім для ілюстрації доповідей слухачів курсу, переважно за їхнім власним бажанням.

Відеофрагменти, де зображено окремі закономірності дистанційної взаємодії, зокрема в разі втручання психологів, демонструвалися під час навчальних занять. Робота над ними передбачає здійснення психологічного аналізу зображених життєвих ситуацій, укладання психологічних портретів дійових осіб, проведення візуальної психодіагностики для пояснення їхньої поведінки тощо. Після пояснення вчинків персонажів можна виявити наявні в них психологічні проблеми, тому далі присутні на занятті мають зробити їх опис та ідентифікацію. Далі варто запропонувати присутнім знайти шляхи та способи виходу із проблемних ситуацій, які зображені в переглянутих відеофрагментах. Така форма роботи під час занять дозволяє моделювати й освоювати на практиці реальний процес консультування, особливості дистанційної взаємодії, зокрема й у кризових ситуаціях.

За потреби здійснити аналіз усього фільму доводилося пропонувати його для домашнього перегляду, у межах передбаченого навчальною програмою часу, виділеного для самостійної роботи. Подальший аналіз фільму та його обговорення проводилися під час практичних занять в аудиторії; така форма роботи з реальними подіями із життя персонажів неодмінно викликала зацікавленість магістрантів, оскільки дозволяла долучитися до процесу роботи психолога-консультанта в межах навчальної аудиторії, до того ж за наявності дистанціювання. Окрім цього, у такому разі слухачі курсу могли розраховувати на кваліфіковану допомогу викладача, особливо якщо він має власний досвід із дистанційного консультування.

На завершення необхідно відзначити, що навчальний курс «Психологічне консультування на кризових лініях» радше лише ознайомчий, він

висвітлює ще один бік діяльності практичних психологів і надає знання про нові можливості вирішення завдань, що виникають у різних сферах повсякденного життя. Але він аж ніяк не призначений зробити зі слухачів фахівців у сфері дистанційного консультування, кризового зокрема. Щоб стати фахівцями у сфері налагодження дистанційної взаємодії, зокрема й у кризових ситуаціях, необхідне подальше розширене та поглиблене освоєння тем, що розглядалися під час вивчення даного курсу, а також реальна практика з дистанційного кризового консультування.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

1. Огляд публікацій за темою дослідження дозволив з'ясувати, що у працях вітчизняних авторів наявні значні напрацювання, які дозволяють забезпечити наповнення необхідним матеріалом навчальний курс «Психологічне консультування на кризових лініях», проте детального розгляду питань, що висвітлюють особливості його забезпечення та викладання, не виявлено.

2. Забезпечення дисципліни «Психологічне консультування на кризових лініях» магістрантам-психологам має свої особливості, які необхідно враховувати як в укладанні, так і під час викладання даного курсу; а тому потребує проведення відповідної дослідницько-методичної роботи, спрямованої на здійснення раціоналізації й оптимізації наявного матеріалу.

3. Здійснений оптимальний вибір тем курсу, як і їх ретельне опрацювання, дозволяють задіяти необхідні можливості для забезпечення належного опанування даного навчального курсу; а розгляд можливостей застосування цих знань у практичній діяльності фахових психологів зумовлює відповідне формування його змісту та наповнення.

4. Проведена пошуково-дослідницька робота, спрямована на належне забезпечення даного навчального курсу, дозволяє виявити можливі труднощі в його освоєнні; однак відповідна організація навчального процесу, а також використане методичне забезпечення дозволяють подолати можливі труднощі в його викладанні й опануванні.

У майбутньому заплановано здійснити вдосконалення даного навчального курсу, з урахуванням результатів його апробації.

Список літератури:

1. Акименко Ю. Дистанційне психологічне консультування: відповідь сучасних інформаційних технологій вимогам сьогодення. *Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія*. 2013. № 2. С. 42–45.

2. Булах І. Психологія життєвих криз особистості : навчальний посібник. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 195 с.

3. Білах І. Життєва криза як імпульс до самоціннісної траєкторії особистісного зростання людини. *Проблеми сучасної психології*. 2016. Вип. 33. С. 58–68.

4. Василишин О. Онлайн-консультування як сучасна технологія в психологічній практиці. URL: <https://cprpp.mkrada.gov.ua/?p=5119>.

5. Василишин О. Специфіка дистанційного психологічного консультування в мережі «Інтернет». URL: <https://cprpp.mkrada.gov.ua/?p=5115>.

6. Виноградова О. Особливості використання новітніх інформаційних технологій в психологічному консультуванні. URL: <https://www.researchgate.net/publication/326516835>.

7. Вілюжаніна Т. Особливості психологічного консультування в інтернеті. URL: <http://appsychology.org.ua/data/jrn/v7/i33/9.pdf>.

8. Денисенко Є. Психологічні ресурси особистості в умовах життєвої кризи. *Габітус*. 2022. Випуск 42. С. 142–146.

9. Дистантне консультування. URL: <https://moyaosvita.com.ua/psihologija/distantne-konsultuvannya/>.

10. Іваненко Ю. Онлайн-консультування як сучасна технологія в педагогічній практиці. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/2153>.

11. Кризова психологія : навчальний посібник / за заг. ред. О. Тімченка. Харків : НУЦЗУ, 2010. 401 с.

12. Мицько В. Специфіка дистанційного психологічного консультування в мережі «Інтернет». URL: <http://journals.lvduvs.lviv.ua/index.php/psychology/article/view/544>.

13. Назаренко Н. Онлайн-консультування як сучасний спосіб надання психологічної допомоги трудовим мігрантам. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/Назаренко.pdf>.

14. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / З. Кісарчук та ін. ; за ред. З. Кісарчук. Київ : ТОВ «Видавництво «Логос»», 2015. 207 с.

15. Скіпальська Г. Онлайн-консультування. Актуальність дистанційного консультування під час війни. URL: <https://blog.liga.net/user/haskipalska/article/48892>.

16. Черезова І. Психологія життєвих криз особистості : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Бердянськ : БДПУ, 2016. 193 с.

17. Ясточкіна І. Інтернет-консультування як нова технологія у психолого-педагогічній практиці. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/25339>.

References:

1. Akymenko, Yu. F. (2013). Dystantsiine psykholohichne konsultuvannya: vidpovid suchasnykh informatsiinykh tekhnolohii vymoham sohodennia [Remote psychological counseling: the response of

modern information technologies to today's requirements]. *Problemy sotsialnoi roboty: filosofii, psykholohiia, sotsiolohiia*. № 2. S. 42–45 [in Ukrainian].

2. Bulakh, I. S. (2015). *Psykholohiia zhyttievkykh kryz osobystosti* [Psychology of personal life crises] : *navch. posib. Vinnytsia* : TOV "Nilan-LTD", 195 s. [in Ukrainian].

3. Bilakh, I. S. (2016). *Zhyttieva kryza yak impuls do samotsinnisnoi traiektorii osobystisnoho zrostantia liudyny* [Life crisis as an impulse to the self-value trajectory of a person personal growth]. *Problemy suchasnoi psykholohii*. Vyp. 33. S. 58–68 [in Ukrainian].

4. Vasylyshyn, O. *Onlain-konsultuvannia yak suchasna tekhnolohiia v psykholohichnii praktytsi* [Online counseling as a modern technology in psychological practice]. Retrieved from <https://cprpp.mkrada.gov.ua/?p=5119> [in Ukrainian].

5. Vasylyshyn, O. *Spetsyfika dystantsiinoho psykholohichnoho konsultuvannia v merezhi Internet* [The specifics of remote psychological counseling on the Internet]. Retrieved from <https://cprpp.mkrada.gov.ua/?p=5115> [in Ukrainian].

6. Vynohradova, O. V. *Osoblyvosti vykorystannia novitnikh informatsiinykh tekhnolohii v psykholohichnomu konsultuvanni* [Peculiarities of using the latest information technologies in psychological counseling]. Retrieved from <https://www.researchgate.net/publication/326516835> [in Ukrainian].

7. Viliuzhanina, T. A. *Osoblyvosti psykholohichnoho konsultuvannia v Interneti* [Peculiarities of psychological counseling on the Internet]. Retrieved from <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v7/i33/9.pdf> [in Ukrainian].

8. Denysenko, Ye. V. (2022). *Psykholohichni resursy osobystosti v umovakh zhyttievoi kryzy* [Psychological resources of the individual in conditions of a life crisis] *Habitus*. Vypusk 42. S. 142–146 [in Ukrainian].

9. *Dystantne konsultuvannia* [Remote counseling]. Retrieved from <https://moyaosvita.com.ua/psihologija/distantne-konsultuvannya/> [in Ukrainian].

10. Ivanenko, Yu. V. *Onlain-konsultuvannia yak suchasna tekhnolohiia v pedahohichnii*

praktytsi [Online counseling as a modern technology in pedagogical practice]. Retrieved from <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/2153> [in Ukrainian].

11. Kryzova psykholohiia [Crisis psychology] (2010) : *Navchalnyi posibnyk* / za zah. red. prof. O. V. Timchenka. Kharkiv: NUTsZU. 401 s. [in Ukrainian].

12. Mytsko, V. M. *Spetsyfika dystantsiinoho psykholohichnoho konsultuvannia v merezhi Internet* [The specifics of remote psychological counseling on the Internet]. Retrieved from <http://journals.lvduvs.lviv.ua/index.php/psychology/article/view/544> [in Ukrainian].

13. Nazarenko, N. M. *Onlain-konsultuvannia yak suchasnyi sposib nadannia psykholohichnoi dopomohy trudovym mihrantam* [Online counseling as a modern way of providing psychological assistance to labor migrants]. Retrieved from <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/Nazarenko.pdf> [in Ukrainian].

14. *Psykholohichna dopomoha postrazhdalym vnaslidokkryzovykhtravmatychnykhpodii: metodychnyi posibnyk* [Psychological assistance to victims of crisis-traumatic events] (2015) / Z. H. Kisarchuk, Ya. M. Omelchenko, H. P. Lazos, L. I. Lytvynenko ... L. H. Tsarenko; za red. Z. H. Kisarchuk. Kyiv : TOV "Vydavnytstvo "Lohos"". 207 s. [in Ukrainian].

15. Skipalska, H. *Onlain-konsultuvannia. Aktualnist dystantsiinoho konsultuvannia pid chas viiny* [Online counseling. The relevance of remote counseling during wartime]. Retrieved from <https://blog.liga.net/user/haskipalska/article/48892> [in Ukrainian].

16. Cherezova, I. O. (2016). *Psykholohiia zhyttievkykh kryz osobystosti* [Psychology of personal life crises]: *navch. posibn. [dlia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv]*. Berdiansk, BDPU. 193 s. [in Ukrainian].

17. Iastochkina, I. A. *Internet-konsultuvannia yak nova tekhnolohiia v psykholoho-pedahohichnii praktytsi* [Internet counseling as a new technology in psychological and pedagogical practice]. Retrieved from <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/25339> [in Ukrainian].

© Ю. В. Вінтюк 2024.

Науково-методична стаття.

Надійшла до редакції 11.09.2024.

Прийнято до публікації 31.10.2024.